

חמודי שי

על התורה והמועדים

הגניגים ודעיונות מחודשים בדרך הדרוש והמוסר בפרשת השבוע | גליון ל"א | פרשת ואתחנן תשפ"ז

עומק חובת האהבה

א

האם ניתן לצוות לאהוב?

**"וְאָהַבְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ
וּבְכָל מְאֹדְךָ"** (דברים ו, ה).

התורה מצווה אותנו במצווה זו לאהוב את ה'. מצווה זו מעוררת שאלה עמוקה. אהבה היא רגש, דבר שמתעורר מהלב. כיצד יכולה התורה לצוות על אדם להרגיש אהבה? האם ניתן לחייב אדם באהבה? שאלה זו הטרידה כל בעל לב מבין במשך הדורות, וגם אותי שאלו עליה פעמים רבות לאורך השנים. חקרתי את העניין, ובחיפושי במקורות מצאתי שחז"ל, הראשונים, והאחרונים, עסקו כולם בטבעה של מצווה זו.

כבר בפסוק הבא: **"וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה..."** (דברים ו, ו) אומר רש"י: **"ומהו האהבה? והיו הדברים האלה (דברי תורה) שמתוך כך אתה מכיר בהקב"ה ומדבק בדרכיו (ספרי)"**.

רש"י מסביר ע"פ חז"ל שהדרך להשיג אהבת ה' היא דרך התורה והמצוות.

אהבה טבעית הנובעת מהכרת הטוב

רש"י מתאר רמה גדולה של אהבת ה' הנובע מעומק הכרת גדולת דרכיו המתגלה לנו ע"י התורה ועלינו ללמוד את דרכיו וללכת בהם. אולם יש גם את האהבה הטבעית שיש לחוש אותה כלפי השי"ת. אם אתה מאמין שה' ברא אותך ומספק לך את כל מה שאתה צריך, וגם כל מה שיש לך בעולם הזה, ומקיים אותך

תמיד, כיצד לא תאהב את בוראך מקור כל הברכות? יש עיקרון טבעי של הכרת הטוב, להכיר ולהודות על חסד שקיבלת. ביחסים בין בני אדם, כשמישהו עושה לך טובה, מזמין אותך לארוחה, נותן לך מתנה או תומך בך בשעת צרה - אנו מרגישים באופן טבעי רגשי תודה ורצון להחזיר. בגמרא יש דיונים רבים על חובות להחזיר חסד בגמילות חסדים. הדבר ברור מאליה לגבי ההורים, שטיפחו והקריבו למעננו, טבעי הוא מה שהתורה מצווה אותנו: **"כִּבֵּד אֶת אָבִיךָ וְאֶת אִמְךָ"** (שמות כ, יב - דברים ה, טז), **"אִישׁ אִמּוֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ"** (ויקרא יט, ג).

אולם גם האהבה והיראה שחייבים להורים הן השתקפות של אמת עמוקה יותר של אהבת ה'. ה' הוא שכרא ונתן לנו את ההורים עצמם. לא לחינם אמרו רבותינו **תָּנוּ רַבְּנָן: שְׁלֹשָׁה שְׁוֵתִּפִּין יֵשׁ בְּאָדָם - הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְאָבִיו, וְאִמּוֹ** (נדה לא ב), אך הדבר עמוק יותר: **הקב"ה ממש ברא את שני שותפיו, ההורים שלנו, ועלינו להכיר לו יתברך טובה גם עליהם.**

ואולי גם זה נכלל בעומק כוונת חז"ל בהרבה מקורות **"הוקש כבודן (של ההורים) לכבוד המקום"** (סנהדרין נ א, ועוד מקורות) שאולי יש בזה רמז שכשמכבדים את ההורים לכוון גם לכבד את ה' שבראם.

הקב"ה באמת מקור קיומנו בכל הרבדים. כל נשימה, כל פעימת לב, כל רגע של ראייה, תחושה, מחשבה, והחיים - הם מתנה ממנו. לכן, הלב צריך להימשך באופן טבעי להערכה, לתודה, ולאהבה כלפי מי שנותן ומקיים אותנו תמיד.

השפת אמת - אהבת ה' בשורש הנשמה

השפת אמת כותב בפרשתנו (שנת תר"מ)

עניינים שנתבאר

א

האם מניתן לצוות לאהוב? ----- אהבה טבעית הנובעת מהכרת הטוב ----- השפת אמת - אהבת ה' בשורש הנשמה ----- מקבלת עול מלכות שמים לאהבת ה' ----- אהבה הראויה למלך ----- התורה נותנת את הדרך לאהבה ----- מדוע לצוות על דבר שכל כך טבעי? ----- כל מצווה יכולה לשאת אהבת ה' ----- אהבה, ביטחון וגאולה -----

ב

"ושננתם לבניך" מעשה נורא מהחידושי הרי"ם ז"ע ----- אהבת ה' ע"י התורה --- ובכל זאת החידושי הרי"ם זוכה לקיים את המצווה ----- לקחים מהחידושי הרי"ם ----- הרהורים אישיים ----- דור חדש נולד ----- מעגל המסורה

ואהבת מי לי
בשמים כו' כי
הפילוסופים
מקשים איך
שייך ציווי

על אהבה. אבל האמת יש לבני ישראל בשורשם
התקשרות ודביקות באל אחד. וז"ש מִי־לִי בְּשָׁמַיִם
וְעַמִּי לֹא־חִפְצָתִי בָּאָרֶץ (תהילים עג, כה) מִי לִי
בְּשָׁמַיִם הוא השורש, רק שלמטה יש רצונות אחרים.
וע"י הקבלה בכל יום עול מלכות שמים ועמך לא
חפצתי בארץ. עי"ז יכולין לעורר את האהבה
בעוה"ז ג"כ. וכמ"ש ברש"י ומהו אהבה והיו הדברים
כו' ע"י התורה. וג"כ ע"י דברי ק"ש בכל יום, כל ימי
חיי האדם זוכה אח"כ לבוא לאהבת ה' כמ"ש במ"א".
לפי השפת אמת, אהבת ה' טבועה בנשמה כי היא
קשורה לה. על ידי קבלת עול מלכות שמים בכל
יום, האדם מביא את שורש האהבה השמימי לחיי
העולם הזה.

מקבלת עול מלכות שמים לאהבת ה'

מצוות ואהבת מופיעה מיד לאחר הפסוק הראשון
של קריאת שמע:

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד (דברים ו, ד).

פסוק זה הוא היסוד של קבלת עול מלכות שמים. אנו
מכריזים שה' הוא ריבונו של עולם, האחד והיחיד,
השולט בשמים ובארץ ובכל פרט בחיינו. הכרה
כזו מייצרת באופן טבעי יראת ה', יראה וזהירות
מפני ה'. כשאדם עומד לפני מלך בשר ודם, הוא
מרגיש פחד וזהירות. על אחת כמה וכמה לפני מלך
מלכי המלכים. אולם התורה אינה רוצה ששירותנו
לה' יישאר רק במצב של יראה. מיד לאחר קבלת
מלכותו, בהכרזת שמע, ה' מלמד אותנו את טבע
היחסים שהוא רוצה: וְאַהֲבָתָּה אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ -
תאהב את ה'!

אהבה הראויה למלך

התורה אינה מצווה על אהבה רגילה. היא מצווה
על אהבה בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ.
נאמנות מוחלטת! זוהי אהבת עבד שמכיר את
ריבונו, אהבת בן שמכיר את אביו, ואהבת נשמה
שכמהה להידבק במקורה. הרמב"ם כותב לגבי

המצווה לאהוב את ה', ושהאהבה הזו מתעוררת
על ידי התכונות במצוותיו, בדבריו, ובבריאתו
הנפלאה, עד שהנשמה כמהה להכיר אותו (ספר
המצוות, מצווה עשה ג'; הלכות יסודי התורה פרק
ב הלכה א-ב). ובסוף הלכות תשובה (פרק י') מתאר
הרמב"ם את העבודה מתוך אהבה כצורת העבודה
הגבוהה ביותר, עבודה הנעשית בגלל האמת עצמה,
ולא רק בשביל שכר או מפחד עונש.

התורה נותנת את הדרך לאהבה

התורה עצמה מגלה כיצד מגיעים לאהבה זו. בפסקה
השנייה של שמע, התורה מדברת שוב על אהבת ה':
וְהָיָה אִם שָׁמַעַתְּ תִשְׁמָעוּ אֶל מִצְוֹתַי אֲשֶׁר אֲנֹכִי
מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם לְאַהֲבָה אֶת ה' אֱלֹהֵיכֶם
וּלְעֲבֹדוֹ בְּכָל לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם (דברים יא,
ג).

המילים האלה מלמדים שאהבת ה' מטפחת דרך
תורה ומצוות. על ידי ציות למצוותיו, לימוד תורתו,
קיום רצונו יתברך, והוראת תורתו לבנינו - על ידי
כל זה ביחד הלב נקשר אליו יתברך.

וְשָׁנַנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בַּדֶּרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ (דברים ו:ז)

זוהי המרשם. אהבת ה' אינה נותרת רגש בלתי
מוגדר. היא נבנית דרך חיים של תורה, מצוות
ומודעות מתמדת. אנו "מחזירים", כך לומר, על
מתנותיו האינסופיות של ה' - לא משום שהוא זקוק
להחזר שלנו, אלא משום שהוא נותן לנו באהבה את
ההזדמנות להגיב. הוא מספק לנו דרך שבה תודה
הופכת לעבודה.

מדוע לצוות על דבר שכל כך טבעי?

כעת אנו יכולים להבין מדוע יש מצווה לאהוב את
ה' אף שאהבת ה' כל כך טבעי. ראשית, ייתכן שאדם
יישאר ברמת היראה - משרת את ה' רק משום שהוא
מלך ואדון. לכן התורה מלמדת שה' רוצה יותר.
הוא רוצה קרבה, דבקות, נאמנות ואהבה. יראה היא
ההתחלה, אך אהבה היא היחס שה' מבקש מאיתנו
לבנות ולהשיג.

עוד יש לומר על פי הכלל גדול המצווה ועושה ממי
שאִינוּ מצווה ועושה (קידושין לא א, בבא קמא פז
א). ה' רוצה לתת לנו את הזכות לאהוב אותו לא

רק כתגובה
טבעית, אלא
כקיום מצווה
אלוקית. יש
עומק נוסף

מקורנו, עד שהוא גם פונה אלינו ומביא את הגאולה
למען שמו באהבה, במהרה בימינו, אכיה"ר!

ב

"ושננתם לבניך" מעשה נורא מהחידושי הרי"ם זי"ע

בספר חידושי הרים על התורה, בפרשת ואתחנן,
מובא סיפור נפלא בשם מאיר עיני הגולה:

בספר חידושי הרי"ם על התורה, בפרשת ואתחנן,
מובא מעשה נפלא מספר "מאיר עיני הגולה":
"כשנפטר בנו יחידו האחרון של רבינו, נאנח הרבה
ואמר: מצוה אחת שהייתה לי בביתי לקיים בכל
יום - מצות ושננתם לבניך - ונלקחה ממני".

ידוע שרבינו החידושי הרי"ם, זי"ע, איבד את כל
בניו בחייו. למרות האסונות הקשות הללו, קיבל את
גזרות הי"ת בדומיה, מתוך שליטה עצמית המעורר
השתאות, ממש כמו אהרן הכהן בשעתו לאחר מיתת
בניו, "וידום אהרן".

אך כשנפטר בנו האחרון, הכאב חדר כל כך עמוק,
עד שלא הצליח להסתיר לגמרי את צערו. ועם כל
זה, עדיין לא הביע כאב אישי, אלא כאב על אובדן
מסירת התורה, על ניתוק השרשרת הקדושה שבה
עוברת התורה מאב לבן.

התגובה הזאת מבטאת את מהותו של החידושי
הרי"ם, מייסד החסידות והאדמו"ר הראשון לבית גור.
כל חייו סבבו סביב תורה, יראת שמים, והאחריות
הקדושה להעביר את המסורה הלאה לדור הבא.

אהבת ה' ע"י התורה

במאמר הקודם על הפסוק "ואהבת את ה' אלקיך
בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך", הבאנו דברי
הספה"ק שפת אמת נכדו של החידושי הרי"ם.
השפת אמת מסביר שהאהבה לה' מושרשת בכל
יהודי באופן טבעי. דרך תורה ומצוות, האהבה
הנסתרת הזאת יוצאת מהכוח אל הפועל. כך מובן
איך התורה מצווה על אהבת ה'. אך אין רק בגדר
"אפשר לקיים" אלא אותה התורה שצוותה על אהבת
ה' היא בעצמה העצה והדרך להגיע בודאי לקיום
מלא של ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל
נפשך ובכל מאדך ממש.

בזה: ברגע שמשוהו הופך למצווה, היצר הרע מתנגד
לו. אדם עלול להתחיל לשאול: "מדוע עליי להיות
מצווה לאהוב? האם האהבה לא צריכה לבוא באופן
טבעי?" דווקא משום שהמצווה ניתנת לשאלה -
קיומה הופך לגדול יותר. המאבק עצמו יוצר אפשרות
של שכר עמוק יותר. ה', באהבתו אלינו, הפך גם את
התודה הטבעית שלנו למצווה - כדי שהאהבה שאנו
רוצים לתת לו תהפוך בעצמה למקור זכות נצחית.

כל מצווה יכולה לשאת את אהבת ה'

כל מצווה מכילה הזדמנות נוספת לקיים גם מצוות
אהבת ה'. כשאדם מקיים מצווה מתוך מודעות שהוא
עושה זאת מתוך אהבת ה' - אותה מצווה נקשרת
למצוות ואֶהְבֶּתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ. המעשה עצמו מתקיים,
ובתוכו יש גם התנועה הפנימית של הלב כלפי ה'
ובזה מתקיים גם מצוות אהבת ה'. לכן, שכר המצווה
אינו רק במעשה הגופני. שורשה העמוק הוא הקשר
שהיא יוצרת. כל מצווה מקרבת את האדם לה'. כל
מעשה של תורה ומצוות הופך להצהרת אמונים:
"אני אוהב אותך ה' יתברך, ואני רוצה להישאר
קרוב אליך!"

אהבה, ביטחון וגאולה

זה נכון במיוחד בקשר לארץ הקודש ולמצוות
הקשורות בה, כמו שמיטה. מצוות הארץ דורשות
ביטחון, ריסון, ואמונה. הן מבקשות מיהודי להראות
שהוא אוהב את ה' מספיק כדי למסור את ביטחונו
בו. כשכלל ישראל חי באמונה וביטחון - אותה אהבה
מעירה אהבה מלמעלה.

לכן, מצוות ואֶהְבֶּתָּ מלמדת את מהות יחסנו עם
ה'. אנו מתחילים בשמע ישראל - בקבלת מלכותו
המוחלטת. אנו ממשיכים ב"ואֶהְבֶּתָּ" - בהפיכת
היראה לאהבה שהיא טבעית ובשורש הנשמה. אנו
מעמיקים את האהבה הזו דרך תורה ומצוות - על
ידי שמיעה לדברי תורה וקיום המצוות הבונות קשר
עם ה'. ובאמצעות האהבה הזו אנו מתקרבים לה',

וז"ל הרמב"ם
ב ס פ ר
ה מצוות,
מצוות עשה
ג': "היא

שצונו באהבתו יתעלה. וזה שנחשוב ונתבונן במצותיו ומאמריו ופעולותיו עד שנשיגהו ונהנה בהשגתו בתכלית ההנאה, וזאת היא האהבה המחוייבת, ולשון ספרי לפי שנאמר "ואהבת את ה' אלהיך" איני יודע כיצד אוהב את המקום תלמוד לומר: "והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום על לבבך" שמתוך כך אתה מכיר את מי שאמר והיה העולם. הנה בארנו לך שבהתבוננות תעלה בידך ההשגה ותגיע ההנאה ותבא האהבה בהכרח

לאור זאת, ביטוי הצער של החידושי הרים הופך לעמוק עוד יותר. הוא ראה באובדן בנו לא רק טרגדיה אישית, אלא אובדן הזדמנות יומיומית להתקשר לה' מתוך אהבה דרך המשך הציווי הנ"ל, "ושננתם לבניך", מצוות מסירת התורה לדורות הבאים. כאבו התמקד במניעת קיום "וְשִׁנַּנְתֶּם לְבָנֵיכֶם" - מצווה הנאמרת בכל יום בקריאת שמע.

ובכל זאת החידושי הרי"ם זוכה לקיים את המצווה

אולם הסיפור לא נגמר שם. בנו של החידושי הרי"ם, רבי אברהם מרדכי אלתר, נפטר כשבנו - בעל ה"שפת אמת" לעתיד - היה בן שמונה בלבד. הילד, שנותר יתום משני הוריו, גדל בבית סבו, החידושי הרי"ם, שטיפח אותו וחינך אותו כבן שלו. העולם מכיר את פירות החינוך הזה. זהו הקיום המלא של "וְשִׁנַּנְתֶּם לְבָנֵיכֶם". השפת אמת הפך לאחד מגדולי התורה בדורו והמשיך את מקום סבו כהאדמו"ר השני לחסידות גור. מה שפחות ידוע שגם נכדים נוספים גדלו בבית החידושי הרי"ם. ביניהם מחבר הספה"ק "שפתי צדיק", רבי פינחס מנחם יוסטמן זצ"ל, האדמו"ר מפילץ. לאחר פטירת אמו, צינא פעסא ע"ה, בתו של החידושי הרי"ם, גם הוא הובא לבית סבו יחד עם אחיו הצעיר, רבי אברהם ישעיה יוסטמן זצ"ל, ששימש אחר כך דיין ומורה הוראה בלודז'. גם הם גדלו בהשפעתו והדרכתו של החידושי הרי"ם, יחד עם בן דודם, רבי יהודה אריה ליב אלתר העתיד לצמוח לרה"ק מחבר הספה"ק השפת אמת.

"ושננתם לבניך" כוללת לא רק בנים, אלא גם נכדים, ואפילו תלמידים. וז"ל הרמב"ם בפרק א' מהלכות תלמוד תורה הלכה ב': כשם שחייב אדם ללמד את בנו כך הוא חייב ללמד את בן בנו שנאמר והודעתם לבניך ולבני בניך. ולא בנו ובן בנו בלבד, אלא מצוה על כל חכם וחכם מישראל ללמד את כל התלמידים אע"פ שאינן בניו. שנאמר "ושננתם לבניך" מפי השמועה למדו "בניך" אלו תלמידיך שהתלמידים קרויין בנים שנאמר ויצאו בני הנביאים. אם כן למה נצטוו על בנו ועל בן בנו. להקדים בנו לבן בנו ובן לבן חברו. החידושי הרי"ם אכן התאבל על אובדן מסירת התורה לבניו הישירים. אולם שמים חשבו אחרת. הוא השקיע כוחות עצומים ואנרגיה רוחנית בחינוך נכדיו ותלמידיו. דרכם, תורתו האירה לעולם לכל הדורות. אלפי חסידים גם הם הפכו ל"בניו" הרוחניים. דרכם המשיכה שרשרת התורה ללא הפסקה.

איתא בגמרא (סנהדרין יט ב) "אמר רבי שמואל בר נחמני א"ר יונתן כל המלמד בן חברו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו שנאמר "ואלה תולדות אהרן ומשה" וכתוב "ואלה שמות בני אהרן" לומר לך אהרן ילד ומשה לימד לפיכך נקראו על שמו" החידושי הרי"ם לימד תורה לנכדיו ולאלפי חסידיו, שנחשבו על פי חז"ל כבניו. הוא קיים את וְשִׁנַּנְתֶּם לְבָנֵיכֶם בכל יום, ולקחיו ממשיכים עד היום.

לקחים מהחידושי הרי"ם

מהחידושי הרים אנו לומדים לקחים נפלאים על תורה, יראת שמים ומסירות למצוות. אנו לומדים כיצד צדיק גדול ראה את הייסורים - לא רק דרך הכאב האיש, אלא דרך השפעתם על יכולתו לקיים את רצון ה' ולהמשיך את המסורה. חייו היו שיעור חי על קבלת ייסורים באהבה - ועל הבנת מצוות תלמוד תורה כשליחות חייו בכלל, והעברת התורה לדורות הבאים בפרט. המשך הפסוקים עצמם מקבלים כעת משמעות עמוקה עוד יותר:

"וְאֶהְבֶּתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ - מצוות אהבת ה' הכוללת קבלת ייסורים באהבה שנאמר בכל מאדך - בכל מדה ומדה שהוא מודד לך הוי מודה לו (ברכות נד א), והיו הדברים

ה א ל ה
אשר אנכי
מצוך היום
על לבבך
מצוות -

תלמוד תורה שהיא הדרך לאהבת ה' כנ"ל, וְשִׁנְנָתָם
לְבָנֶיהָ וְדִבְרָתָהּ בָּם... - הרחבת לימוד התורה ע"י
מסירתה בנאמנות לצאצאים ותלמידים מדור לדור.

הרהורים אישיים

עבורי באופן אישי, זה רעיון הנושא משמעות מיוחדת.
חמי היקר, רבי ישראל בנימין קוטנר זצ"ל, היה
נכדו של רבי אברהם ישעיה יוסטמן זצ"ל - אחד
מנכדיו של החידושי הרי"ם שגדל בביתו. למשפחתנו
יש קשר ישיר למורשה הקדושה הזו של מסירת
התורה - מורשת שעוצבה על ידי החידושי הרי"ם
עצמו. ילדיי, נכדיי וניניי זוכים להיות מחוברים
לשרשרת המסורה הזו, שמגיעה עד גדולי הצדיקים.
מורשת כזו אינה דבר מובן מאליה. גדולה רוחנית
אינה עוברת מאיליה בירושה. כל דור חייב לזכות בה
מחדש על ידי מסירות לתורה, יראת שמים והעברה
נאמנה של ערכי התורה מאב לבן ומרב לתלמיד. זהו
המסר הנצחי של וְשִׁנְנָתָם לְבָנֶיהָ.

דור חדש נולד

בדיוק כשסיימתי לכתוב מאמר זה, קיבלתי בשורת
טובה - הולדת נינה, בת לנכדתי הראשונה. לפתע
הבנתי שזו גם לידת צאצא נוסף לחידושי הרי"ם.
להפוך לסבא-רבא היה מרגש מאוד כשלעצמו.
אולם ההתאמה בין הרגע הזה לסיום מאמר העוסק
בְּשִׁנְנָתָם לְבָנֶיהָ הפכה את החוויה למשמעותית
פי כמה. לכתוב על תפקידו של אב, סב, וסבא-רבא
בהעברת התורה והמסורה לדורות הבאים - הפך
עבורי לשיעור אישי עמוק. ברוך הטוב והמטיב. אני
נותן שבח והודיה לה' יתברך:

"הוֹדוּ לַה' כִּי טוֹב כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ".

יה"ר שנוכה כולנו לגדלה לתורה לחופה ולמעשים
טובים. בכל יום בברכת התורה אנו מודים לה' על

מתנת התורה ומתפללים:

"וְהָעֶרֶב נָא ה' אֱלֹקֵינוּ אֶת דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ
וּבְפִפְיוֹת עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל. "ואחר כך ממשיכים

בתפילה היפה: "וְנִהְיָ אֲנַחְנוּ וְצִאצָּאֵינוּ וְצִאצָּאֵי
צִאצָּאֵינוּ וְצִאצָּאֵי עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כָּלֵנוּ יוֹדְעֵי
שְׁמֶךָ וְלִוְמֵי תוֹרָתְךָ לְשִׁמְהָ. " וְצִאצָּאֵי צִאצָּאֵינוּ"
מופיעים בסוגריים בנוסח ספרד (ובנוסח הספרדי הם
חלק מהנוסח העיקרי). אני תמיד כללתי מילים אלה
בתפילתי. הן תמיד ריגשו אותי עמוקות, במיוחד
התוספת הזו צאצאֵינוּ המרמזת על נכדי נכדינו.
המשכיות התורה תלויה בשרשרת הדורות הבלתי
נפסקת, שדרכה מועברת מסורת ישראל.

מעגל המסורה

במבט לאחור אני מבין כעת שהדבר תורה הזה
התחיל בחג השבועות, כאשר פתחתי את ספר
"חידושי הרי"ם" ולמדתי דבריו הקדושים על
פרשת ואתחנן. יש התאמה עמוקה בהקשר הזה.
שבועות הוא יום ההילולא של הרבי בעל ה"אמרי
אמת", אביהם של שלושת אדמו"רי גור שלאחר
השואה. האמרי אמת, בנו של השפת אמת ונין של
החידושי הרי"ם. הוא נקרא על שם סבו, אברהם
מרדכי, בנו של החידושי הרי"ם. כך, בזמן שלמדתי
את תורתו של סבא-רבא שלו, מצאתי את עצמי
מהרהר בדורות שבאו אחריו ובמורשת הנצחית
שבנו. בד בבד, כתבתי לאחרונה על לימודו של
השפת אמת בעניין "וְאֶהְבֶּתָּ אֶת ה' אֱלֹקֶיךָ" וכיצד
אהבת ה' מתגלה דרך התורה והמצוות. כך התקשרו
הנושאים של המאמרים זה בזה והשלימו מעגל.
המאמר הזה התחיל בסיפור הכואב על החידושי
הרי"ם שמתאבל על בנו האחרון ומבטא צער על
קטיעת יכולתו לקיים "וְשִׁנְנָתָם לְבָנֶיהָ". וכעת אנו
מסיימים אותו בבשורת שמחה על לידת צאצא נוסף
לצדיק הגדול הזה. זוהי גדולתו של כלל ישראל
ועוצמתה הנצחית של התורה. באמונה, בחוסן
ובמסירות בלתי מעורערת למסורה - השרשרת
ממשיכה ללא הפסקה מדור לדור: וְשִׁנְנָתָם לְבָנֶיהָ.
וכך היא תימשך, עד ביאת גואל צדק במהרה בימינו
אמן.

מהרא"ל צינץ

אין שלימות אלא באחדות ישראל

וְאֶתְחַנֵּן אֶל ה'. פרשת ואתחנן פותחת בכך שמשה
מספר לישראל כי הוא התחנן אל השם להיכנס לארץ

כיצד ניתן לקיים את כל התרי"ג?

י ש ר א ל ,
אולם הקב"ה
ענה לו כי
הוא אך
יעלה אל

פסגת ההר וייראה מרחוק את הארץ, אולם לא ייכנס אליה, אלא יצוה את יהושע שהוא יעבור לפני העם וינחילם את הארץ. ומיד ממשיך משה רבינו ומזהיר את בני ישראל על קיום התורה (דברים ד א): **וְעֵתָהּ יִשְׂרָאֵל שָׁמַע אֶל הַחֲקִים וְאֶל הַמְּשָׁפְטִים אֲשֶׁר אָנֹכִי מְלַמֵּד אֶתְכֶם לַעֲשׂוֹת. לְמַעַן תַּחֲיוּ וּבְאֵתָם וִירְשֶׁתֶם אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר ה' אֱלֹקֵי אֲבֹתֵיכֶם נָתַן לָכֶם.**

נפתח בשתי שאלות: א. מהו הקשר וההמשכיות בפרשה זו, ומדוע נסמכו יחדיו פסוקי קודש אלו: מניעת כניסת משה לארץ, והזהרה על קיום המצוות? ב. מדוע בפסוק א מתחיל משה רבינו בלשון יחיד: **וְעֵתָהּ יִשְׂרָאֵל שָׁמַע**, וממשיך בלשון רבים: **אֲשֶׁר אָנֹכִי מְלַמֵּד אֶתְכֶם**. מכאן מתחיל ביאורו של רבינו המהרא"ל לפרשה כמחרוזת של יהלומים וספירים.

רבינו מציב בפנינו שאלה ידועה. הרי כל אחד מישראל צריך לקיים את כל תרי"ג המצוות (וזאת כדי להביא את כל קומתו הרוחנית, רמ"ח אבריו ושס"ה גידיו הרוחניים לכדי שלימות). ואיך אפשר לקיים דבר זה, הרי אין אחד מישראל שכל התרי"ג מצוות שייכות אליו. שהרי יש מצוות שנוהגות רק בכהן או רק בישראל, רק במלך או רק ביחיד, וכדומה. וא"כ איך נזכה לקיים תרי"ג מצוות?

אומר רבינו ששאלה זו מיושבת בשני דרכים: א. ע"י מחשבה. שאם האדם חושב לעשות מצוה אם היא תבוא לידו, והוא עומד ומצפה שתזדמן לו המצוה ויקיים אותה, אזי "מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה". וכך ע"י שאדם חושב ורוצה לעשות את כל המצוות נחשב לו כאילו קיים כל התרי"ג. אולם דרך זו אינה מועילה לכל אחד אלא רק למי שחושב באמת ורוצה לקיים את כל המצוות. ב. מצד הערכות של כל ישראל זה לזה, שהרי כל ישראל נחשבים נפש אחת, וכפי שאומר רש"י בפרשת ויגש (מו כו): **יעקב שבעים (צאצאים) היו לו, והכתוב קורא אותן**

נפש, לפי שהיו עובדים לא-ל אחד. וממילא כל מצוה שמקיים אחד מישראל נחשבת היא לכל כלל ישראל. וכך נחשבים כולם שמקיימים את תרי"ג המצוות.

מבאר רבינו שמטעם זה, לא ניתנה התורה לישראל עד שהיו כולם מאוחדים כאיש אחד בלב אחד, שרק ע"י האחדות המוחלטת שייך שיקיימו ישראל את כל התורה.

אומר המהרא"ל כי דברי משה רבינו לישראל סובבים סביב נקודה זו. על כל אחד מוטל קיום התרי"ג מצוות כולן. ולכן פותח משה בכך שלא נכנס לארץ. אמר משה: הרבה מצוות נצטוו ישראל ואין מתקיימין אלא בא"י, אכנס אני לארץ כדי שיתקיימו כולן על ידי; אמר לו הקדוש ברוך הוא: כלום אתה מבקש אלא לקבל שכר, מעלה אני עליך כאילו עשיתם! (סוטה יד א). מכיון שלא זכה משה ליכנס לארץ, החשיב לו הקב"ה כאילו עשה. וכיצד נחשב לו כאילו קיים? התשובה היא מכח הדרך הראשונה דלעיל: ע"י שהקב"ה מצרף מחשבה טובה למעשה. אולם נשים לב שהתשובה השניה - הערכות של כלל ישראל זה לזה, לא שייכת לגבי משה רבינו שהרי כשישראל קיימו את המצוות בארץ כבר לא היה משה רבינו בין החיים, ואין קיום מצוות אחר המוות. ולכן קיים משה עצמו את כל התרי"ג רק ע"י צירוף המחשבה למעשה.

המשיך משה ואמר: **וְעֵתָהּ יִשְׂרָאֵל**, אתם עם ישראל. שתבואו ותירשו את הארץ, יכולים לזכות לקיים את כל התרי"ג גם ע"י הערכות! ולכן הוא נוקט בתחילת דבריו לשון יחיד: **יִשְׂרָאֵל שָׁמַע!** שכיון שכולכם כאחד לכן נחשב שכולם מקיימים את כל המצוות. ובנוסף אתם יכולים גם לקיים את כלל המצוות ע"י מחשבה טובה. ע"י שאתם לומדים את המצוות ורוצים לעשותם: **אֲשֶׁר אָנֹכִי מְלַמֵּד אֶתְכֶם!** וע"י שתזכו לקיום כל התורה, יתקיים בכם **לְמַעַן תַּחֲיוּ!** שתהיה לכם חיות מושלמת לכל אבריהם וגידיהם הרוחניים!

מי שלא מחובר לכלל ישראל, איך יזכה לשלימות? אדם המחובר ומאוחד עם כל ישראל, רק הוא המושלם!